

РОДНА РАВНОПРАВНОСТ
– ОД ЈЕДНАКИХ ПРАВА ДО ЈЕДНАКИХ
МОГУЋНОСТИ

SERBIAN ACADEMY OF SCIENCES AND ARTS

SCIENTIFIC CONFERENCES

Book CXC

DEPARTMENT OF SOCIAL SCIENCES

Book 45

COMMITTEE FOR NATIONAL MINORITIES AND HUMAN RIGHTS STUDIES

GENDER EQUALITY
– FROM EQUAL RIGHTS TOWARDS
EQUAL OPPORTUNITIES

PROCEEDINGS OF THE SCIENTIFIC CONFERENCE
HELD ON SEPTEMBER 27, 2019

Accepted for publication at the 2th Session of the Department of Social Sciences, held on February 18, 2020, after being reviewed by Academicians *Tibor Várady*, corresponding member *Alpar Lošonc*, Professors *Vukašin Pavlović*, *Rade Veljanovski*, *Miodrag Jovanović*, *Irena Pejić*, *Fuada Stanković*, *Marija Draškić*, *Slađana Jovanović*, *Aleksandra Izgarjan*, *Zoran Lutovac*, PhD, *Ljubica Đorđević*, PhD and *Sanja Čopić*, PhD

Editors

Academician TIBOR VÁRADY
MARIJANA PAJVANČIĆ, PhD

BELGRADE 2020

СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА И УМЕТНОСТИ

НАУЧНИ СКУПОВИ

Књига СХС

ОДЕЉЕЊЕ ДРУШТВЕНИХ НАУКА

Књига 45

ОДБОР ЗА ПРОУЧАВАЊЕ НАЦИОНАЛНИХ МАЊИНА И ЉУДСКИХ ПРАВА

РОДНА РАВНОПРАВНОСТ
– ОД ЈЕДНАКИХ ПРАВА ДО ЈЕДНАКИХ
МОГУЋНОСТИ

ЗБОРНИК РАДОВА СА НАУЧНОГ СКУПА

ОДРЖАНОГ 27. СЕПТЕМБРА 2019.

Примљено на II скупу Одељења друштвених наука, 18. фебруара 2020. године, на основу рецензија академика *Тибора Варадија*, дописног члана *Алйара Лошонца*, професора *Вукашина Павловића*, *Радеића Вељановској*, *Миодрага Јовановића*, *Ирене Пејић*, *Фуаде Сјанковић*, *Марије Драшкић*, *Слађане Јовановић*, *Александра Изјарјан*, др *Зорана Лушовца*, др *Љубице Ђорђевић* и др *Сање Ђојић*

Уредници

академик ТИБОР ВАРАДИ

проф. др МАРИЈАНА ПАЈВАНЧИЋ

БЕОГРАД 2020

Издаје
Српска академија наука и уметности
Кнеза Михаила 35, Београд

Лектура
Младенка Савичић

Коректура
Рајка Павловић

Технички уредник
Никола Сивановић

Штампа
ЈП Службени гласник

ISBN 978-86-7025-870-9

Тираж 300 примерака

САДРЖАЈ

Предговор – Маријана Пајванчић 9

УВОДНА СЕСИЈА

Маријана Хјусон, *Родни режими на полујериферији: социолошка перспектива* 13

Marina Hugshon, *Gender Regimes at the Semiperiphery: Sociological Perspective* 28

Адриана Захаријевић, Катарина Лончаревић, *Род и идеологија: о њобуни прошив једнакости*. 29

Adriana Zaharijević, Katarina Lončarević, *Gender and Ideology: On an Insurrection against Equality* 44

ПРАВО НА РАВНОПРАВНОСТ И ЈЕДНАКЕ МОГУЋНОСТИ

Маријана Пајванчић, Боса М. Ненадић, Горан Марковић, *Конституционализација права на равнојравности и једнаке могућности* 47

Marijana Rajvančić, Bosa M. Nenadić, Goran Marković, *Constitutionalization of the Right to Equality and Equal Opportunities* 65

Зорица Мршевић, *Вишеструка и интерсекционална дискриминација* 67

Zorica Mršević, *Multiple and intersectional discrimination*. 83

Невена Петрушић, Танасије Маринковић, <i>Заштитна права на родну равноправност</i>	85
Nevena Petrušić, Tanasije Marinković, <i>Protection of the Right to Gender Equality</i>	102

Лилијана Чичкарић, Зорана Антонијевић, <i>Изазови и препреке у уредњавању институција и јавних политика у Србији</i>	105
Lilijana Čičkarić, Zorana Antonijević, <i>Challenges and Obstacles to the Gendering of Serbian Institutions and Public Policies</i>	119

Гордана Ковачек Станић, <i>Репродуктивна аутономија жене као људско право</i>	121
Gordana Kovaček Stanić, <i>Reproductive Freedom of the Woman as a Human Right</i>	134

КРШЕЊЕ ПРАВА НА РАВНОПРАВНОСТ КАО ОСНОВНОГ ЉУДСКОГ ПРАВА

Тања Игњатовић, <i>Насилје против жена као кршење основних права – између стандарда и стварности</i>	139
Tanja Ignjatović, <i>Violence Against Women as a Violation of Fundamental Rights – Between Standards and Reality</i>	156

Слободанка Константиновић Вилић, Наталија Жунић, Вида Вилић, <i>Фемцид, друштво и право</i>	157
Slobodanka Konstatinović Vilić, Natalija Žunić, Vida Vilić, <i>Femicide, Society and Law</i>	171

Дубравка Валић Недељковић, <i>Родна небалансираност субјеката/извора информација у новинарским објавама у водећим информативним медијима у Србији</i>	173
Dubravka Valić Nedeljković, <i>Gender Imbalance of Subjects/Sources of Information in Journalistic Coverage in Major Informative Media in Serbia</i>	184

ПРАВО НА РАВНОПРАВНОСТ – ОБРАЗОВАЊЕ, ЕКОНОМИЈА

Татјана Ђурић Кузмановић, Мирјана Докмановић, Ана Пајванчић Цизељ, <i>Економски положај жена – родне неједнакости и једнаке могућности</i>	187
Tatjana Đurić Kuzmanović, Mirjana Dokmanović, Ana Pajvančić Cizelj, <i>Economic Position of Women – Gender Inequalities and Equal Opportunities</i>	197

Марија Бабовић, <i>Родне неједнакости на тржишту рада у Србији: стање и политике</i>	199
Marija Babović, <i>Gender Inequalities on the Labour Market in Serbia: the Situation and Policies</i>	214
Горана Ђорић, Драгица Вујадиновић, <i>Образовање за родну равноправност у Србији</i>	215
Gorana Đorić, Dragica Vujadinović, <i>Education for Gender Equality in Serbia</i>	231

ПРЕДГОВОР

Тематска конференција „Родна равноправност – од једнаких права до једнаких могућности“, одржана на иницијативу и у организацији Одбора за проучавање националних мањина и људских права, а под покровитељством САНУ, посвећена је проблематици посебно значајној за људска права не само локално већ и глобално. Две су битне специфичности права на родну равноправност.

Једна специфичност и заједнички именитељ који карактерише положај жена, њихова људска права и реалне могућности да и у пракси уживају нормативно гарантована људска права јесте чињеница да оне чине већину становништва на планети, а да је та већина фактички у положају мањине. Родна равноправност на специфичан начин обједињује обе области које чине садржај рада Одбора за проучавање националних мањина и људских права јер сведочи о реалности у којој већина ужива људска права само уз примену политика и инструмената (начело једнаких могућности и посебне мере) који обезбеђују могућност коришћења људских права мањина.

Друга специфичност је мултисекторска природа родне равноправности која налаже и мултидисциплинарни приступ овој теми. Стога је рад конференције и садржај реферата конципиран тако да обухвата родну димензију у различитим областима друштвеног живота. У складу са таквим приступом, референти и референткиње анализирају родне аспекте у различитим областима у којима се одвија њихов научни и истраживачки рад. Области на које се концентришу садржаји реферата чине четири тематске целине: род и развој – социјални контекст и теоријски приступ, право на равноправност и једнаке могућности, кршење права на равноправност као основног људског права и право на равноправност у економији и образовању.

Теоријски приступ фокусира се на родне режиме на полупериферији који се анализирају из социолошке перспективе и идеолошке контексте у којима се критички разматра приступ родној равноправности у различитим геополитичким контекстима, упозорава на опасност да се она инструментализује као политичко оруђе у борби против демократије, постигнуте једнакости и освојених слобода.

Разматрања посвећена праву на равноправност полова и једнаким могућностима акцентују принципе који постављају уставни оквир за нормативни, институционални и социјални контекст релевантан за (не)могућност остваривања права на равноправност као основног људског права; критички приступ родно заснованој дискриминацији (интерсекционална и вишеструка дискриминација); ефикасност и доступност заштите од родно засноване дискриминације на националном нивоу и на међународном плану; родне асиметрије у расподели моћи које произлазе из структуралних одлика друштва и анализирају се на институционалној равни и јавним политикама; слободно одлучивање о рађању деце као основно људско право и положај жене као титулара овог права.

Кршење права на родну равноправност као основног људског права је тема у оквиру које је пажња усмерена на насиље против жена које се сагледава из перспективе стандарда постављених у међународним уговорима и праксе у Србији, на истраживања фемцида као најекстремнијег кршења женских права и радикализованог вида насиља према женама чији су узроци структуралне природе као и на истраживања родног дисбаланса у медијским садржајима.

Родна равноправност у економији, на тржишту рада и у образовању као део структуралних глобализацијских процеса у постсоцијалистичком и постконфликтном друштву и родне економске неједнакости, анализирају се са акцентом на родни јаз у сфери рада (неједнако учешће жена на тржишту рада, родни јаз у запослености и зарадама, родна сегрегација у занимањима и секторима економије, мање шансе жена да заузму руководеће положаје, неједнако оптерећење и вредновање неплаћеног рада и др.), уз посебну пажњу посвећену образовању које се сагледава из родног угла и из перспективе интегрисања родне компоненте у научне и наставне дисциплине, на различитим нивоима образовања и начине на које је то могуће учинити.

Маријана Пајванчић

ФЕМИЦИД, ДРУШТВО И ПРАВО

СЛОБОДАНКА КОНСТАНТИНОВИЋ ВИЛИЋ*,
НАТАЛИЈА ЖУНИЋ**, ВИДА ВИЛИЋ***

А п с т р а к т. – Дебата о фемициду данас се води у академском и јавном простору како би се објаснио, разумео и ставио на дневни ред јавних и политичких одлука проблем фемицида, као најекстремнијег кршења женских права. Фемицид, као посебан и радикализован облик насиља, које се врши у свим друштвима и културама према женама свих узраста, раса и социјалног порекла, подразумева убијање жена од стране мушкараца. Фемицид је, како кажу истраживачи/истраживачице фемицида, мотивисан мржњом према женама, презиром, задовољством власништва и/или самом моћи над женама. Дакле, његови узроци су структуралне природе, у чијој основи су ставови и перцепције који доводе до насиља над женама. Таква обележја фемицида су и његова *differentia specifica* и она га разликују и издвајају од родно неутралног облика кривичног дела убиства или хомицида.

У овом раду бавићемо се развојем концепта феномена фемицида, установљењем његовог правног дискурса у контексту јавног и политичког ангажмана жена из женског покрета, како би се објаснило и разумело да је овај модел насиља мотивисан мржњом и презиром према женама, идејом поседовања (власништва) жене и/или самом идејом моћи над женама и као такав разоран по друштвени живот сваке заједнице. Такође, у раду ћемо анализирати и покушати да синтетизујемо одговор на питање колико је академска и активистичка димензија подизања свести, укупне друштвене заједнице и професионалне јавности о проблемима фемицида успела да актуализује проблем, осмисли превенцију и држи стално притиснуто „звон на узбуну“.

Кључне речи: род/пол, насиље над женама, родно засновано насиље, фемицид

* Правни факултет, Универзитет у Нишу, boba411@gmail.com

** Правни факултет, Универзитет у Нишу, natalija1954@gmail.com

*** Клиника за стоматологију, Ниш, vila979@gmail.com

УВОД

Насиље према женама обележава, у мањим или већим размерама, глобални развој наше цивилизације, дешава се свакодневно и утиче како на саме жртве насиља, тако и на друштво у целини. Са аспекта родно заснованог насиља, насиље према женама, његови модели и обрасци, начин његовог постојања и сталног опстајања, део су патријархалних или традиционалних схватања о односу полова, породичних шема понашања које се одвијају кроз родне обрасце и родне улоге у породици, који се затим шире и рефлектују на остале делове друштвене структуре.¹ Истраживања о насиљу према женама наглашавају како је симболичка организација друштва заправо изграђена на друштвеним праксама, које се рефлектују кроз родне улоге и односе моћи између мушкараца и жена у свим друштвеним областима. Ауторке феминистичке оријентације указују не само на то да су жене најчешће жртве насиља у породици, већ да је насиље усмерено према женама само зато што су жене.²

Данас се процењује да је 35% жена широм света доживело или физичко и/или сексуално насиље од интимног партнера или сексуално насиље од стране не-партнера у неком тренутку свог живота, а да је сваке године око 60.000 жена у свету насилно убијено. Такође, упозоравајући су показатељи из неких националних студија, на алармантних 70% физичког и/или сексуалног насиља које су жене доживеле током свог живота од стране интимног партнера.³ Али, и поред тога што истраживања на просторима земаља Европске уније показују да једна од три жене или 62 милиона жена у Европској унији од своје 15. године доживело физичко и/или сексуално насиље, резултати истраживања које је на просторима држава Европске уније спровео Еуробарометар⁴ о насиљу према женама и насиљу у породици показују како 74% испитиваних мисли да је насиље у породици убичајена појава у друштву, док 23% испитаника/ца познаје жене из свог окружења које су биле жртве насиља у породици.⁵

¹ John Archer, *Cross-cultural differences in physical aggression between partners: A social-role analysis*. *Personality Social Psychology Review*, 2006, Vol. 10. No 2. 133–153.

² Jill Radford, Diana Russell, eds., Introduction, part II, in: *Femicide – Politics of Women Killing*, New York: Twayne Publishers, 1992, pp. 25–27.

³ UN Women – *Facts and figures: Ending violence against women*. UN Women. <https://www.unwomen.org/en/what-we-do/ending-violence-against-women/facts-and-figures/> 18.3.2018.

⁴ *Насиље над женама: истраживање његовано гилем Еуройске уније, Крайки њрејлед резултиаиа*, 1.11.2019.

⁵ На питање „Зашто људи избегавају да говоре о насиљу у породици“, 26% испитаних изјављује „да их се то не тиче“, 18% мисли да нема довољно доказа за постојање насиља у породици, 16% сматра „да ситуација није јасна“, а 16% испитаних „не жели да проузрокује проблеме“. Само 12% испитаних је одговорило да је полицији пријавило да у породици неког од својих познаника претпоставља да постоји насиље. Када се поставило питање о доступности институционалне помоћи жртвама насиља у породици, 74% испитаника и испитаница сматра да је ова врста помоћи доступна жртвама, али зато 15% мисли да је насиље у породици приватна ствар и да сви проблеми морају да се реше унутар породице. Закључак је да грађани Европске

Насиље према женама подразумева широки спектар насилног понашања – од вербалног узнемиравања и осталих облика психолошког/емоционалног злостављања, до свакодневног физичког и сексуалног злостављања, да би се на самом крају спектра десио фемцид: убиство жена.⁶ Фемцид је екстремна форма родно заснованог насиља или насиља усмереног према женама, на основу њиховог родног идентитета, родних улога и неједнаких односа моћи унутар укупног друштвеног контекста.⁷ Активисткиње и ауторке феминистичке оријентације већ су почетком 80тих и 90тих година XX века почеле да указују, не само на то да су жене најчешће жртве насиља у породици⁸ већ да је насиље усмерено према женама само зато што су жене. Тако је родно засновано насиље и његово глобално присуство, као „патријархални тероризам“ према женама са смртним исходом, концентрисало своје пуно значење у феномену фемцида.

РАЗВОЈ И ОДРЕЂИВАЊЕ КОНЦЕПТА ФЕМИЦИДА

Дуга је историја академских и јавних дебата о концепту фемцида. Оне су почеле да се воде почев од 1976., када је појам фемцид⁹ први пут употребљен на Међународном суду за злочине према женама у Бриселу (Белгија). Дајана Расел (Diana Russell) тада је, на том скупу, сведочила о злочинима према женама из мизогиније са смртним исходом,¹⁰ да би затим појам фемцид увела у академску наставу и почела да га употребљава у јавним предавањима. Дајана

уније препознају породично насиље, али да многи о томе не говоре. Према истраживању родно заснованог насиља и насиља у породици Еуробарометра, у државама Европске уније је 22% жена старијих од 15 година имало искуства са насиљем од стране партнера, једна од три жене је имала искуства са насиљем. Видети: European Commission, Eurobarometer on gender- based violence, November 2017, www.ec.europa.eu/justice/saynostopvaw/ 1.5.2019.

⁶ *Understanding and addressing violence against women*. 2012. https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/77433/WHO_RHR_12.35_eng.pdf?sequence=1/1.5.2019.

⁷ Наталија Жунић, Вида Вилић, *Социолошки и криминолошки дискурс фемцида*, Универзитет у Нишу, Правни факултет, Међународна конференција „Право пред изазовима савременог доба“, Ниш – 14.04.2018., Зборник сажетака, стр. 143.

⁸ Потврду пружа и полна структура лица осуђених за кривично дело насиља у породици. Међу лицима осуђеним за кривично дело насиља у породици доминирају мушкарци, којих је 96% док је жена само 4%. Највећи број кривичних дела извршен је према супругама и бившим супругама, односно ванбрачним партнеркама. Видети: Невена Петрушић, Наталија Жунић, Вида Вилић, *Кривично дело насиља у породици у судској пракси – нове тенденције и изазови*, Београд, OSCE, 2018, стр. 40 и стр. 53.

⁹ У Енглеској је 1801. године први пут, у британској публикацији *The Satirical Review of London at the Commencement of the Nineteenth Century*, употребљен појам фемцид да би се означило „убијање жена“. Затим је 1848. године појам фемцид публикован у *Wharton's Law Lexicon*. Видети: <https://en.wikipedia.org/wiki/Femicide>. 2.5.2019.

¹⁰ Том скупу присуствовало је 2000 жена из 40 земаља, а Симон де Бовоар (Simon de Beauvoir) је овај догађај поздравила као „почетак радикалне деколонизације жена“ (Diana E. H. Russell, *Defining femicide, Introductory speech presented to the United Nations Symposium on*

Расел је, дакле, учинила да фемицид постане „угаони камен у разумевању друштвеног света који жели – чак и када воли – смрт жене“.¹¹

Фемицид је на почетку био одређен као посебан, радикализован, облик насиља према женама и подразумевао је убијање жена од стране мушкараца, односно, као родно засновано убиство, учињено према женама, девојкама, девојчицама, па и бебама женског пола, од стране особа мушког пола.¹² Да би се неко убиство окарактерисало као фемицид, учиниоцу дела мора бити релевантан пол жртве, односно чињеница да је жртва жена. Речју, у једној социокултуролошкој перспективи, фемицид је злочин против жена, мотивисан мржњом према женама, презиром и осећајем надмоћи, у коме учинилац мисли да има право да одузме живот жени.¹³ Ове карактеристике разликују „фемицид“ од родно неутралног облика кривичног дела убиства „хомицида“. У хронолошком и концептуалном смислу развој идеје фемицида отпочела је најпре Дајана Расел заједно са Џил Радфорд (Jill Radford), када су 1992. дефинисале фемицид као „убијање жена од стране мушкараца из мизогиније“.¹⁴ Касније, 2001., Расел је редефинисала фемицид као „убиство жене од стране мушкараца, зато што су жене“, односно да је „фемицид убиство једне или више жена од стране једног или више мушкараца зато што су жене“.¹⁵

Дефинисање концепта фемицида имало је политичку сврху и јасан политички циљ. Требало је да се таквим одређењем фемицида произведе снажан ефекат, разбијањем преовлађујућег начина разумевања насилне смрти жена, али и да се промене друштвене околности и институције које су те смрти жена легитимизовале, прећутале или толерисале. Глобално важно одређење фемицида, које својом структуром омогућава широку идентификацију фемицида и његову правну објективацију, садржано је у *Бечкој декларацији о фемициду*, која је донета 1. фебруара 2013. У Бечкој декларацији фемицид се дефинише као „убиство жена и девојака због њиховог рода, чија форма, између осталог, може бити: убиство жена као резултат ИПВ (intimate partners violence); мучење и мизогинично убиство жена; убијање жена и девојака у име части; циљано убиство жена и девојака у контексту оружаног сукоба; убиство жена у вези

Femicide on 11/26/201. http://www.dianarussell.com/f/Defining_Femicide_-United_Nations_Speech_by_Diana_E._H._Russell_Ph.D.pdf/ 5.12.2018.

¹¹ Печи Catharine A. MacKinnon у поговору књиге, Jill Radford, Diana Russell, eds., *Femicide – Politics of Women Killing*, New York: Twayne Publishers, 1992.

¹² Jane Caputi and Diana Russell, “Sexist terrorism against women”, in: Jill Radford, Diana Russell, eds., *Femicide – Politics of Women Killing*, New York: Twayne Publishers, 1992, pp.13–21.

¹³ Jill Radford, “Introduction”, in: Jill Radford, Diana Russell, eds., *Femicide – Politics of Women Killing*, New York: Twayne Publishers, 1992, pp. 3–12.

¹⁴ Дајана Расел је 1992. године у првој књизи *Femicide: The Politics of Woman Killing*, коју је уредила са Џил Радфорд (Jill Radford), дефинисала фемицид једноставно као „убијање жена од стране мушкараца из мизогиније“.

¹⁵ Diana E. H. Russell, *Defining femicide*, Introductory speech presented to the United Nations Symposium on Femicide on 11/26/2012, http://www.dianarussell.com/f/Defining_Femicide_-United_Nations_Speech_by_Diana_E._H._Russell_Ph.D.pdf/ 2.5.2019.

мираза; убијање жена и девојака због њихове сексуалне оријентације и родног идентитета; убиство домородних и аутохтоних жена и девојчица због њиховог рода; женски инфантицид и родно заснован полни избор фетуса; смртни случајеви повезани са гениталним мутацијама; оптужбе везане за вештице; и други фемциди повезани са бандама, организованим криминалом, трговцима дрогом, трговином људима и ширењем малокалибарског оружја¹⁶.

Такође, важну дефиницију фемцида дала је Рашида Манђу (Rashida Manjoo), као Специјална извештачица Уједињених нација о насиљу према женама,¹⁷ наглашавајући да је родно засновано убијање екстремна манифестација већ постојећих форми насиља према женама. Фемцид је најпре дефинисан као убиство жена од стране мушкараца мотивисано мржњом, презиром, задовољством или осећајем власништва над женом, као и мизогинично убиство жене од стране мушкараца. Дефиниција је проширена изван оквира мизогиничних убистава, на све форме сексистичких убистава, укључујући и друштвено „оправдана“ убиства жена од стране мушкараца, њихову супериорност над женама, задовољство или садистичке жеље према женама или претпоставку о власништву над женама.¹⁸

Фемцид као радикалну консеквенцу родне неједнакости дефинише и *Европски институт за родну једнакост*: термин фемцид значи „убиство жена и девојака на основу њиховог рода, извршеног или толерисаног од стране приватних или јавних учесника (актера)“ а подразумева, између осталог, „убиство жене као резултат интимног партнерског насиља (ИПВ), мучење и мизогино убиство жена, убијање жена и девојчица у име тзв. части и друге штетне праксе у вези са убијањем, циљано убијање жена и девојка у контексту ратног конфликта, и случајеве фемцида повезаних са бандама, организованим криминалом, диловањем дроге и трговином женама и девојкама“.¹⁹ *Канцеларија Уједињених нација за дрогу и криминал* дефинише фемцид у

¹⁶ *Vienna Declaration on Femicide UN*, Economic and Social Council, Commission on Crime Prevention and Criminal Justice, Statement Submitted by the Academic Council on the United Nations System, a non-governmental organization in consultative status with the Economic and Social Council, Vienna Declaration on Femicide, 1 February, Vienna, 2013.

¹⁷ *Report of the Special Rapporteur on violence against women, its causes and consequences*, Special Rapporteur on VAW UN, Human Rights Council, prepared by Rashida Manjoo, A/HRC/20/16, 23/05/2012, Резолуција о предузимању мера против родно заснованих убистава жена и девојчица <https://www.unwomen.org/en/docs/2014/5/special-rapporteur-on-violence-against-women-a-hrc-26-38/18>. 12. 2018.

¹⁸ Фемцид дакле проиходи из типа насиља које прати институционалну логику, која објашњава и одржава хијерархијске друштвене односе у оквиру расе, рода, сексуалности и класе и тиме оснажује неједнакост маргиналних заједница. Она заступа став да су термини којима се објашњавају и дефинишу таква убиства жена, између осталих, фемцид, феминицид, убиства из части и/или злочин из страсти. *Ibid.*, pp. 4–5.

¹⁹ Gender equality glossary, EIGE, Gender equality glossary and thesaurus, femicide. <https://www.google.com/search?q=Gender+equal%2C+glossary%2C+EIGE%2C+Gender+equality+glossary+and+thesaurus%2C+femicide&dq=Gender+equal%2C+glossary%2C+EIGE%2C+>

његовим основним и суштинским претпоставкама, да је „фемцид намерно убијање жене из мизогиних или родно заснованих разлога“.²⁰

Наиме, истраживачице фемцида кажу да чак и ако се не договоримо око специфичне дефиниције фемцида, оно што остаје је – како да се носимо са тим у борби против убистава жена. У том смислу треба се вратити политичкој дефиницији фемцида Дајане Расел да је, једноставно речено, жена убијена „због свог рода, зато што патријархат резултира родном неједнакошћу, која и даље траје“.²¹

Оно што представља предмет даљег објашњења, разумевања и именовања убистава жена је и наизменична употреба појмова *фемцид* и/или *феминицид*. Наиме, у литератури и феминистичкој пракси држава Јужне Америке више се употребљава појам феминицид него фемцид²², као и термин „феномен фемцидност“.²³ Оба појма се користе како би се именовао исти проблем и означило убиство жена зато што су жене.²⁴ Без обзира на термилошке и донекле концептуалне недоумице, у суштину самог концепта фемцида и/или феминицида, стоји чињеница да је то злочин, геноцид, против жена и да се он дешава када историјски услови генеришу социјалне праксе које допуштају насиље против интегритета, здравља, слободе и живота жена и девојака.²⁵

Gender+equality+glossary+and+thesaurus%2C+femicide&aq=chrome..69i57.4253j0j8&sourceid=chrome&ie=UTF-8/ 15. 2. 2019.

²⁰ ICCS UNODC, *International classification of crimes for statistical purposes*, 2014, стр. 31. https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/statistics/crime/ICCS/ICCS_Draft_for_consultation_August_2014.pdf/1. 5. 2019.

²¹ Sheila Weil, Consuelo Corradi, Marceline Naudi, *Femicide across Europe – theory, research and prevention*, University of Bristol: Policy Press, 2018, стр. 28.

²² Разлог ове поделе употребе концепта лежи у односу који поједине државе Латинске Америке и Кариба имају према убиствима жена, зато што „брутална убиства жена означавају саучесништво државе кроз њену неспремност или неспособност да обезбеди механизме за спречавање и реаговање. Држава такође има директнију улогу у насиљу које се користи за ћутање жена на политичкој сцени. Државни службеници починили су сексуално насиље и директно учествовали у повређивању или убијању жена... Ми више волимо термин ‘феминициде’, јер је у тај појам уграђена улога државе у овим убиствима“. Cecilia Menjivar, Shannon Drysdale Walsh, *The Architecture of Femicide: The State, Inequalities, and Everyday Gender Violence in Honduras*. “Latin American Research Review”, 2017, 52(2), стр. 221–240. <http://doi.org/10.25222/larr.73/> 25.8.2019.

²³ Shalva Weil, “Research and prevention of femicide across Europe”, у: Sheila Weil, Consuelo Corradi, Marceline Naudi, *Femicide across Europe – theory, research and prevention*, University of Bristol: Policy Press, 2018, стр. 9.

²⁴ У социјално-политичком контексту, којим се означава насилна смрт жена, употреба појма феминицид асоцира и повезана је са појмом геноцид и његовим пуним значењем у именовању одређене, бруталне и насилне, друштвене праксе. Marcelaa Lagarde y de los Rios каже да је феминицид државни злочин. Rosa Linda Fregoso, Chyntia Bejarano, “Introduccion: A Cartography of Femicide in the Americas”, у: Rosa Linda Fregoso, Chyntia Bejarano, ed., *Terrorizing Women – Femicide in the Americas*, Durham and London: Duke Univesity Press, 2010, стр. 8.

²⁵ Rosa Linda Fregoso, Cynthia Bejarano, eds., *Terrorizing Women – Femicide in Americas*, Durham and London: Duke University Press, 2010, стр. XIV–XV.

Највреднији резултат дебате вођене око концепта фемцида, заправо је трансформација конвенционалне перцепције фемцида и друштвене свести о њему, као и о његовој укупној социокултурној деструкцији. Даљи развој научних истраживања феномена фемцида требало би да представља плодан темељ за креирање јавних политика, чији ће циљ бити спречавање и искорењивање фемцида.

ДРУШТВО И ДИНАМИКА БОРБЕ ПРОТИВ ФЕМИЦИДА

Фемцид је социјална чињеница која постоји и опстаје у савременом свету. Фемцид могу да почине различити појединци или групе људи, они могу познавати жртву или не, то могу бити садашњи или бивши интимни партнери жртве, чланови породице, пријатељи и/или познаници. Заједнички именован истраживања у свим регионима света је да женама прети највећа опасност од убиства, од људи које оне познају: то је члан породице или интимни партнер.²⁶ Феномен фемцида је кроз рад међународних институција прошао пут од друштвене осуде, до препознавања у међународном праву. Од доношења *Конвенције о елиминацији свих облика дискриминације над женама (CEDAW) 1979.*, Уједињене нације кроз активности и документа разматрају положај жена и њихова женска права.²⁷ Именовање Специјалне извештељке за насиље над женама 1994. године био је индикатор признавања да је насиље над женама део људских права жена у систему и документима Уједињених нација. Рашида Манђју, трећа Специјална извештељка за насиље над женама, поднела је 2012. Савету за људска права УН *Темајски извештај о родно заснованим убиствима жена*, који је показао пораст родно заснованих

²⁶ Тако је у 2017. години намерно убијено 87.000 жена, више од половине, 58%, убијено је од стране интимних партнера или других чланова породице, што значи да 137 жена широм света убија члан њихове породице. Више од трећине (30.000) жена убијено у 2017. години, убио је њихов тренутни или бивши интимни партнер – неко за кога се очекује да му се може веровати. Бројке показују један алармантан податак да се годишњи број смртних случајева жена широм света, убијених од стране интимних партнера или породице, повећава. Азија има највећи број (20.000) свих жена које су интимни партнери или други чланови породице у 2017. години убили широм света, а затим следи Африка (19.000), Америка (8.000), Европа (3.000) и Океанија (300). Африка је регија у свету у којој жене имају највећи ризик да их убију интимни партнер или други члан породице, док је Европа (0,7 на 100 000 женског становништва) регија у којој је најмањи ризик. Стопа убиства била је такође висока у Америци у 2017. години, са 1,6 на 100.000 женског становништва, као и у Океанији, 1,3 и Азији је 0,9. *Global Study on Homicide, UNODC, Vienna, 2019* https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/gsh/Booklet_5.pdf 719. б. 2019. Подаци о мушким и женским жртвама убиства суштински се разликују. Наиме, мушкарце, жртве убиства, најчешће убијају странци у случајном чину насиља.

²⁷ О томе, извештаји CEDAW комитета, опште препоруке CEDAW комитета; Бечка конференција, 1993. године међународна заједница потврдила да је насиље над женама кршење људских права; Декларација о елиминацији насиља над женама Генералне скупштине УН из 1993. године. <http://www.ohchr.org/Documents/Issues/Women/15YearReviewofVAWMandate.pdf> 22.3.2019.

убистава, недостатак кажњавања и одговорности за злочине против жена, што се сматра недопустивим.²⁸

Извештај Специјалне извештајке указује на кључне елементе друштвеног разумевања феномена фемцида и начина његовог спречавања.²⁹ Генерална скупштина Уједињених нација донела је *Резолуцију о њредузимању мера ѡрођив родно заснованих убистава жена и девојчица 2013. године*³⁰ и тиме проблем фемцида ставила у центар својих одлука. Наиме, од држава чланица УН тражи се да са дужном пажњом спречавају акте насиља над женама, да истраже, процесуирају и казне учиниоце, у складу са националним законима, као и да се побољша превенција родно заснованих убистава девојчица и жена, да се унапреди законски оквир, укључујући одговарајућа правна средства и накнаду штете.

Прва експертска група, формирана од стране Генералног секретара УН, састала се 2014. у Бангкоку и усвојила низ практичних препорука у вези са родно заснованим убиствима жена.³¹ Затим, *Резолуција о ѡредузимању мера ѡрођив родно заснованих убистава жена и девојчица из 2015.*³² позива државе да јачају кривичноправни систем, због родно заснованих убистава жена, да побољшају међународну сарадњу и размене добру праксу у кривичној области насиља према женама, да се боре против ставова у друштву који одржавају, оправдавају или толеришу насиље над женама, да усвоје интегрисане и свеобухватне стратегије са циљем смањивања ризика од родно заснованих убистава жена, као и да прикупљају, анализирају и извештавају о родно заснованим убиствима жена.

²⁸ Report of the Special Rapporteur on violence against women, its causes and consequences Rashida Manjoo: Gender-related killings of women, 2012, http://www.ohchr.org/Documents/Issues/Women/A.HRC.20.16_En.pdf/ 28.3.2019.

²⁹ Она каже да се дискриминација и насиље, који се рефлектују кроз родно заснована убиства жена, могу схватити као вишеструки концентрични кругови, који укључују структуралне, институционалне, међуперсоналне и индивидуалне факторе. Да би се разумела родно заснована убиства жена, треба узети у обзир политички, друштвени и економски контекст где се убиства дешавају, као и образце структуралне дискриминације и неједнакости као саставног дела живота жена. *Ibid.*, para. 17.

³⁰ *Резолуција о ѡредузимању мера ѡрођив родно заснованих убистава жена и девојчица (A/RES/68/191)* из 2013. године https://www.unodc.org/documents/commissions/CCPCJ/Crime_Resolutions/2010-2019/2013/General_Assembly/A-RES-68-191.pdf/ 11.8.2019.

³¹ Експертска група сматра, да су родно заснована убиства жена истовремено облик насиља према женама и последица насиља над женама. Дакле, државе морају да се баве превенцијом родно заснованих убистава жена, то је њихова обавеза, треба да истраже и адекватно казне акте насиља над женама, без обзира да ли их је учинило приватно лице или држава. *Expert Group on gender-related killing of women and girls, Conclusion and recommendations – Gender-related killings of women and girls: Promising practices, challenges and practical recommendations*, Bangkok, 11–13. новембар 2014, UNODC/CCPCJ/EG.8/2014/2 <https://www.unodc.org/documents/justice-and-prison-reform/UNODC.CCPCJ.EG.8.2014.2-English.pdf>

³² *Резолуција о ѡредузимању мера ѡрођив родно заснованих убистава жена и девојчица (A/RES/70/176)* из 2015. године, <http://www.refworld.org/pdfid/5698a2044.pdf/> 17.6.2019.

У систем спречавање фемцида, у коме је нужна и важна тачка увођење државе, укључила се и Специјална извештељка за насиље према женама Дубравка Шимоновић која је поднела 2016. *Темајски извештај о фемциду*.³³ У Извештају се залаже за успостављање три нивоа обавеза и одговорности државе како би се елиминисала дискриминација и насиље према женама, укључујући фемцид, као и да држава буде та која ће да гарантује женама живот без насиља. Она је у овом Извештају посебно истакла важност прикупљања података о насиљу над женама, као и о фемциду.

Развијање методологије прикупљања података наглашена је и у CEDAW, па ове одредбе могу да послуже као правни основ и као практични водич за развијање и разврставање статистике по полу.³⁴ У *Ојшћој њрејоруци бр. 19 CEDAW Комишета* наглашена је важност статистичких података за разумевање положаја жена, указано је на то да државе треба да обезбеде националне статистичке службе за прикупљање података разврстаних по полу, као и да истражују и прикупљају податке о распрострањености, узроцима и последицама насиља према женама и ефективност мера за превенцију и заштиту од насиља.³⁵ Такође, и по *Исћанбулској конвенцији* државе су обавезне да прикупљају разврстане податке о случајевима свих облика насиља. Државе су подстакнуте да сакупљају разврстане податке о родно заснованим убиствима жена, као и да их анализирају и објављују извештаје, како би се осигурало адекватно кажњавање учинилаца убистава.³⁶ Сва документа која установљавају фемцид као питање женских права имају, пре свега, важан политички циљ, као што је увођење концепта фемцида у јавну сферу. То је суштинска промена угла посматрања насилне смрти жена из перспективе државе и њених институција. Наиме, државе су „добиле“ могућност да у свом окружењу промене законе и јавне политике које су учиниоце ослобађале казне.

ФЕМИЦИД У СРБИЈИ И КАКО ГА СПРЕЧИТИ

Фемцид у Србији треба схватити не само као облик криминалитета, већ, такође, као и проблем друштва и културе. Тај другачији однос захтева промену и промоцију политика у контексту законодавства, полиције, социјалних и здравствених служби, образовања, медијске сфере, као и мрежи женских невладиних организација, како би се постигло његово доследно спречавање. Фемцид је опасна друштвена појава по интегритет, сигурност и безбедност

³³ *Report of the Special Rapporteur on violence against women, its causes and consequences Dubravka Šimonović, A/71/398* од 26. септембра 2016. године. https://www.ohchr.org/Documents/Issues/Women/SR/28thSessionCommissionCrimePreventionCriminalJustice_22-24May2019.pdf.

³⁴ *Ibid.*, para. 78; ОНСНР, *Human Rights Indicators: A Guide to Measurement and Implementation*, 2012, стр. 75.

³⁵ *Ibid.*, para. 78

³⁶ *Ibid.*, para. 80.

живота људи у заједници, али, без обзира на огромну друштвену опасност и распрострањеност фемицида последњих година, у Србији је немогуће статистички пратити и квантитативно и квалитативно анализирати фемицид.

Србија, као држава, још увек нема званичне и јавно доступне информације, које су део институционалног система и које објављују државни органи и институције, надлежне за поступање у случајевима насиља у породици и убистава жена.³⁷ Иако је обавеза успостављања евиденције о пријавама насиља у породици дефинисана Законом о спречавању насиља у породици (ЗСНП)³⁸, ипак, још увек, није успостављено адекватно праћење и евидентирање насиља у породици, као и фемицида као најбруталнијег чина насиља. Евиденција Републичког завода за статистику не показује учесталост и распрострањеност фемицида у Србији, зато што се не објављују подаци о мотивима извршења кривичних дела. Републички завод за статистику је објавио анализу насилних смрти у Србији, међутим, не види се колико је насилних смрти жена настало услед фемицида.³⁹

Суштински значајан корак направио је Аутономни женски центар када је иницирао и успоставио у Београду 2010. прву базу за прикупљање података о фемициду у Србији, координишући рад Мреже „Жене против насиља“. У Србији су подаци о фемициду једино доступни кроз медијске извештаје, па је то био разлог да се успостави пракса мониторинга медијског извештавања. Међутим, полицијски, као ни медицински извештаји, нису били родно диференцирани, тако да није било могуће идентификовати кривично дело и утврдити да ли се ради о фемициду.⁴⁰ Треба знати да је данас Мрежа „Жене против насиља“ једина организација која прати и прикупља податке, као и да објављује извештаје о фемицидима пунолетних жена убијених од партнера или чланова породице мушког пола. Због тога је Мрежа „Жене против насиља“, једини доступан извор у Србији, који јавно информисе о распрострањености, врсти и карактеристикама фемицида у породичним и интимним партнерским односима.

Министарство унутрашњих послова је унапредило евиденције, бележи убиства жена на релацији учинилац-жртва, али нема информација о томе који се подаци прикупљају, као и да ти подаци нису јавно доступни. Такође, у извештајима које припрема и објављује Мрежа „Жене против насиља“ наглашава се могућност да извештаји медија о броју жртава фемицида нису коначни, јер је могуће да медији нису извештавали о свим случајевима фемицида.⁴¹

³⁷ Слободанка Константиновић Вилић, Невена Петрушић, Косана Бекер, *Друшћивени и институционални одговор на фемицид у Србији*, I, Панчево, 2019, стр. 93.

³⁸ Закон о спречавању насиља у породици, „Сл. гласник РС“, бр. 94/2016.

³⁹ Невена Петрушић, Наталија Жунић, Вида Вилић, *Друшћивени и институционални одговор на фемицид у Србији*, II, Панчево, 2019, стр. 116–117.

⁴⁰ Јасмина Лукић, Марија Јовановић, Д. Славковић, Б. Петровић, *Ниједна жена мање*, Београд: Аутономни женски центар, 2018, стр. 12.

⁴¹ Према подацима из извештаја Мреже „Жене против насиља“ у периоду 2010–2017. од стране партнера или члана породице убијена је најмање 251 жена. Свака трећа жена је

У Србији све до 2002. нису постојали адекватни правни механизми за спречавање и сузбијање насиља у породици.⁴² Систематичан рад да се правни систем усклади са међународним и европским правним стандардима, јавно заговарање и лобирање женских НГО, као и Модел правне заштите од насиља у породици, који је 1998. израдила Радна група Виктимолошког друштва Србије,⁴³ дали су „ветар у леђа“ да у Србији започне процес формирања институционалних механизма за борбу против насиља у породици. То је био значајан искорак у еманципацији српског, традиционалног, друштва.

Први корак у изградњи кривичноправног, репресивног система заштите жртава насиља у породици учињен је доношењем Закона о изменама и допунама Кривичног закона Републике Србије.⁴⁴ Ступањем на снагу овог закона, насиље у породици инкриминисано је као посебно кривично дело (чл. 118а), са различитим облицима испољавања. Прописивањем насиља у породици као кривичног дела, психички и физички интегритет чланова породице добио је потпунију заштиту. Осим тога, законодавац је на овај начин недвосмислено показао да брачни и породични односи у којима постоји насиље нису више приватна ствар односа унутар патријархалне и традиционалне породице, већ разлог за репресивну реакцију органа државне принуде.⁴⁵ Важан корак у законском уобличавању механизма за заштиту од насиља у породици представља доношење Породичног закона Републике Србије из 2005.⁴⁶ Инкриминација насиља у породици је у међувремену претрпела измене усвајањем КЗ из 2005. и Закона о изменама и допунама Кривичног законика из 2009.⁴⁷ Закон о спре-

убијена ватреним оружјем, најчешће пиштољем, а у готово сваком трећем случају насиље је било пријављено некој од надлежних институција пре него што је жена убијена. У периоду од 1. јануара до 30. јуна 2018, у Србији је убијено најмање 20 жена, а убили су их партнери или чланови породице. Најмање 10 жена убијено је у Србији од стране партнера или члана породице у периоду од 1. јануара до 30. јуна 2019. године, а једна жена извршила је самоубиство након дугогодишњег трпљења насиља. Мрежа Жене против насиља, https://www.zeneprotivnasilja.net/images/pdf/FEMICID_Saopstenje_01.januar-30.jun_2019.pdf/ 14.8.2019.

⁴² Сања Ђоковић, *Институције и невладине организације у одговору на породично насиље у Србији*, „Правом против насиља у породици“, Женски истраживачки центар за едукацију и комуникацију, Ниш, 2002, стр. 63–74.

⁴³ Модел правне заштите од насиља у породици израдила је 1998. године, у време јавне дискусије о Нацрту Кривичног законика СРЈ, радна група Виктимолошког друштва Србије (др Весна Николић Ристановић, др Невена Петрушић, др Слободанка Константиновић Вилић, мр Ивана Стевановић и Бранкица Групковић).

⁴⁴ „Службени гласник“, бр. 10/2002. Закон је почео да се примењује 9. 3. 2002. године.

⁴⁵ Овај члан Кривичног законика сматра се белегом и симболом успешне борбе женског покрета у Србији, зато што је усвојен предложени модел инкриминације, који је саставила радна група Виктимолошког друштва Србије, уз подршку других женских група и велику помоћ посланица у Народној скупштини.

⁴⁶ Овим законом, заокружен је систем заштите од насиља, законодавац је изричито забрањено насиље у породици и члановима породице признао право на заштиту од насиља у породици (чл. 10. ПЗ), „Сл. гласник РС“, бр. 18/2005.

⁴⁷ „Сл. гласник РС“, бр. 72/2009.

чавању насиља у породици донет је 2016,⁴⁸ како би се унапредило деловање институција система у борби против насиља и како би се испуниле обавеза државе преузете ратификацијом Истанбулске конвенције. Институције правног система и сам правни систем, или укупна област правде, имају моћну улогу и важан еманципаторски задатак у координираном одговору друштва на окончање насиља над женама и девојкама.

С обзиром на то да фемицид није предвиђен као посебно кривично дело у Кривичном законнику Србије, неопходно је да се створи кохерентан и сврсисходан правни оквир, систем ефикасне социјалне и здравствене заштите, мрежа помоћи невладиних организација и да се интензивирају академска, квалитативна и квантитативна, истраживања фемицида, како би биле спречене последице фемицида и његов раст био заустављен. Утемељени подаци о фемициду представљају основу доброг разумевања контекста фемицида и његових последица. Али, главно и суштинско питање гласи: колико је друштво заинтересовано, спремно и одлучно да искорени фемицид и насиље према женама?

ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА

Фемицид се јавља у свим друштвима глобалног света у којима се убиства жена дешавају у већем или, статистички, мањем броју. Поставља се питање да ли је фемицид као проблем савременог друштва дошао на дневни ред друштвене контроле у оквиру институција државе. Фемицид хронично и радикално ремети сигурност, безбедност и право на живот жена, па се поставља питање колико институције државе и друштва, које се налазе у систему спречавања фемицида и/или кажњавања починилаца фемицида, препознају друштвене околности које доводе до фемицида и како разумеју опасност од фемицида. Политичко разумевање фемицида мења слику о насиљу према женама, зато што је то онда јавно питање људских права које се тиче целог друштва. Слично томе, оно истиче обавезу државе да предузме делотворне и правовремене мере које имају за циљ да спрече ова кривична дела и да промовишу промену културе насиља у културу не-насиља помоћу јавних политика и различитих програма. Циљ таквих трансформативних политика је промена традиционалних односа између мушкараца и жена, и гарантовање права жена на аутономију, интегритет и право на живот.

Насиље према женама и убиства жена у друштву и породици, као „сигурном“ месту за живот, на посредан или непосредан начин тиче се свих нас који смо део друштвене заједнице. У том контексту континуирано присуство бруталног насиља и убиства жена је неодрживо, како за социјалну сигурност, тако и за солидарност сваке заједнице. Основно питање је, да ли је и какав је концепт фемицида конструисан у јавној сфери и кроз институције државе,

⁴⁸ „Сл. гласник РС“, бр. 94/2016.

и да ли је фемицид препознат као алармантан друштвени проблем који захтева решење „овде и сада“. Колико је друштво, безусловно, заинтересовано да спречи и искорени насиље према женама?

Фемицид је, по свом културолошком моделу преживљавања, и даље дубоко уграђен у културне обрасце и животне моделе друштва. Једном када буде препознат по ономе што јесте – конструкција моћи и средство за одржавање *statusa quo* друштвеног положаја жена – може се демонтирати!

ЛИТЕРАТУРА

- Vienna Declaration on Femicide UN*, Economic and Social Council, Commission on Crime Prevention and Criminal Justice, Statement Submitted by the Academic Council on the United Nations System, a non-governmental organization in consultative status with the Economic and Social Council, Vienna Declaration on Femicide, 1 February, Vienna, 2013. https://www.unodc.org/documents/commissions/CCPCJ/CCPCJ_Sessions/CCPCJ_22/_E-CN15-2013-NGO1/E-CN15-2013-NGO1_E.pdf/12.6.2018.
- Global Study on Homicide*, UNODC, Vienna, 2019, https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/gsh/Booklet_5.pdf/19.6.2019.
- Gender equality glossary, EIGE, Gender equality glossary and thesaurus, femicide. <https://www.google.com/search?q=Gender+equal%2C+City+glossary%2C+EIGE%2C+Gender+equality+glossary+and+thesaurus%2C+femicide&oq=Gender+equal%2C+City+glossary%2C+EIGE%2C+Gender+equality+glossary+and+thesaurus%2C+femicide&aqs=chrome..69i57j0j8&sourceid=chrome&ie=UTF-8/15.2.2019>.
- Diana E. H. Russell, Defining femicide, Introductory speech presented to the United Nations Symposium on Femicide on 11/26/2012, http://www.dianarussell.com/f/Defining_Femicide_-_United_Nations_Speech_by_Diana_E._H._Russell_Ph.D.pdf/5.12.2018.
- Декларација о елиминацији насиља над женама Генералне скупштинe УН*, 1993, <http://www.ohchr.org/Documents/Issues/Women/15YearReviewofVAWMandate.pdf>/ 22.3.2019.
- Expert Group on gender-related killing of women and girls, Conclusion and recommendations – Gender-related killings of women and girls: Promising practices, challenges and practical recommendations*, Bangkok, 11–13. novembar 2014, UNODC/CCPCJ/EG.8/2014/2. <https://www.unodc.org/documents/justice-and-prison-reform/UNODC.CCPCJ.EG.8.2014.2-English.pdf>/11.5.2019.
- European Commission, *Eurobarometer on gender-based violence* November 2017, www.ec.europa.eu/justice/saynostopvaw/1.5.2019.
- Закон о изменама и допунама Кривичног закона Републике Србије (“Сл. гласник РС”, бр. 10/2002).
- Закон о изменама и допунама Кривичног законика Републике Србије (“Сл. гласник РС”, бр. 72/2009).
- Закон о спречавању насиља у породици, „Сл. гласник РС“, бр. 94/2016.

- ICCS UNODC, *International classification of crimes for statistical purposes*, 2014, https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/statistics/crime/ICCS/ICCS_Draft_for_consultation_August_2014.pdf/ 1.5. 2019.
- John Archer, *Cross-cultural differences in physical aggression between partners: A social-role analysis*. Personality Social Psychology Review, 2006, Vol. 10. No 2.
- Jill Radford, Diana Russell, eds., Introduction, part II, in: *Femicide – Politics of Women Killing*, New York: Twayne Publishers, 1992.
- Jill Radford, "Introduction", у: Jill Radford, Diana Russell, eds., *Femicide – Politics of Women Killing*, New York: Twayne Publishers, 1992.
- Мрежа Жене против насиља, https://www.zeneprotivnasilja.net/images/pdf/FEMICID_Saopstenje_01.januar-30.jun_2019.pdf/ 14.8.2019.
- Наталија Жунић, Вида Вилић, *Социолошки и криминолошки дискурс феминицида*, Универзитет у Нишу – Правни факултет, Међународна конференција „Право пред изазовима савременог доба“, Ниш 13–14.04.2018, Зборник сажетака, стр. 143
- Насиље над женама: истраживање проведено диљем Еуропске уније. Кратки преглед резултата. https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra-2014-vaw-survey-at-a-glance-oct14_hr.pdf/1.11.2019.
- Невена Петрушић, Наталија Жунић, Вида Вилић, *Кривично дело насиља у породици у суској њраки – нове тенденције и изазови*, Београд, OSCE, 2018.
- Невена Петрушић, Наталија Жунић, Вида Вилић, *Друштвени и инстинктуционални одговор на феминицид у Србији*, II, Панчево, 2019.
- OHCHR, *Human Rights Indicators: A Guide to Measurement and Implementation*, 2012, [/www.ohchr.org/EN/Issues/Indicators/Pages/HRIndicatorsIndex.aspx](http://www.ohchr.org/EN/Issues/Indicators/Pages/HRIndicatorsIndex.aspx)/20.5.2019.
- Породични закон Републике Србије („Сл. гласник РС“, бр. 18/2005).
- Report of the Special Rapporteur on violence against women, its causes and consequences*, Special Rapporteur on VAW UN, Human Rights Council, prepared by Rashida Manjoo, A/HRC/20/16, 23/05/2012, <https://www.unwomen.org/en/docs/2014/5/special-rapporteur-on-violence-against-women-a-hrc-26-38/15.2.2019>.
- Резолуција о ипреузимању мера иројив родно заснованих убисјава жена и девојчица* (A/RES/68/191) из 2013. године, https://www.unodc.org/documents/commissions/CCPCJ/Crime_Resolutions/2010-2019/2013/General_Assembly/A-RES-68-191.pdf/ 11.8.2019. (A/RES/70/176) из 2015. године, <http://www.refworld.org/pdfid/5698a2044.pdf>/17.6.2019.
- Report of the Special Rapporteur on violence against women, its causes and consequences*, Special Rapporteur on VAW UN, Human Rights Council, prepared by Rashida Manjoo, A/HRC/20/16, 23/05/2012, 2012./18. 12. 2018.
- Report of the Special Rapporteur on violence against women, its causes and consequences Dubravka Šimonović*, A/71/398 од 26. септембра 2016. године. https://www.ohchr.org/Documents/Issues/Women/SR/28thSessionCommissionCrimePreventionCriminalJustice_22-24May2019.pdf/ 20.5.2019.
- Rosa Linda Fregoso, Chyntia Bejarano, "Introduction: A Cartography of Femicide in the Americas", у: Rosa Linda Fregoso, Chyntia Bejarano, ed., *Terrorizing Women – Femicide in the Americas*, Durham and London: Duke University Press, 2010.
- Сања Ђокић, *Инстинктуције и невладине организације у одговору на породично насиље у Србији*, „Правом против насиља у породици“, Женски истраживачки центар за едукацију и комуникацију, Ниш, 2002.

- Слободанка Константиновић Вилић, Невена Петрушић, Косана Бекер, *Друшћивени и инститиуционални одговор на фемцид у Србији*, I, Панчево, 2019.
- Shalva Weil, "Research and prevention of femicide across Europe", у: Sheila Weil, Consuelo Corradi, Marceline Naudi, *Femicide across Europe – theory, research and prevention*, University of Bristol: Policy Press, 2018.
- Sheila Weil, Consuelo Corradi, Marceline Naudi, *Femicide across Europe – theory, research and prevention*, University of Bristol: Policy Press, 2018.
- UN Women – *Facts and figures: Ending violence against women*. UN Women. <https://www.unwomen.org/en/what-we-do/ending-violence-against-women/facts-and-figures/18.3.2018>.
- Understanding and addressing violence against women*. 2012. https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/77433/WHO_RHR_12.35_eng.pdf?sequence=1 / 12.3.2019.
- UN Women – *Facts and figures: Ending violence against women*. UN Women. <https://www.unwomen.org/en/what-we-do/ending-violence-against-women/facts-and-figures/18.3.2018>.
- Cecilia Menjivar, Shannon Drysdale Walsh, *The Architecture of Femicide: The State, Inequalities, and Everyday Gender Violence in Honduras*. "Latin American Research Review", 2017, 52(2). 0. <http://doi.org/10.25222/larr.73/25.8.2019>.
- Wharton's Law Lexicon*. <https://en.wikipedia.org/wiki/Femicide>/10.5.2018.

Slobodanka Konstatinović Vilić, Natalija Žunić, Vida Vilić

FEMICIDE, SOCIETY AND LAW

S u m m a r y

The debate on femicide is being conducted in the academic and public realm today in order to explain, to understand and to put the problem of femicide, as the most extreme form of violation of women's rights, on the agenda of public and political decisions. The origin of the theoretical concept of femicide is the result of extensive and valuable work within the feminist academy, together with the process of activism and visibilization of this phenomenon by feminist movements and human rights activists. During the 1990s Diana Rusell introduced the concept into conversation and academy. Femicide, as a specific and radicalized form of violence, exist in all societies and cultures, and it is targeted against women of all ages, races and social backgrounds, and it involves the killings of women by men.

In this paper focused on the development of the concept and the phenomenon of femicide, then on establishing its legal discourse in the context of public and political engagement of women from the women's movement in order to explain and understand that femicide is motivated by hatred and contempt against women, on the idea of ownership against women and/or the idea of power over women

which is disruptive to the social life of each community. We explained that there is still no official and publicly available information in Serbia, which is part of the institutional system and published by state bodies and institutions responsible for dealing with domestic violence and murder of women.

Also, in this paper we have analyzed and tried to synthesized the answer to the question how can the academic and activist movement raise the awareness of the general community and the professional public about the problems of femicide, how the problem of femicide is managed and how to actualize this problem, how to conceive prevention and to keep the “alarm bell” permanently pressed.

Keywords: gender / gender, violence against women, gender based violence, femicide